

Mikrohistoriallista tarinointia

Anne Ollila

Anna Makkonen: *Kadonnut kangas. Retkiä Ida Digertin päiväkirjaan.* SKS 2005. 280 s.

Anna Makkonen on tarttunut haastavaan ja kiinnostavaan tehtävään tutkiessaan 'torpan tytön' Ida Digertin päiväkirjaa 1890-luvulta. Tehtävän vaikeus liittyy aineiston vähäisyyteen. Ida Digert oli nuori ompelijatar, josta ei lyhyen päiväkirjan lisäksi ole säilynyt paljonkaan tietoa. Toisaalta asetelma on mikrohistorialle tyypillinen: kun analysoidaan rajattua aineistoa, tarkka lähiluku ja aineiston kontekstualisointi nousevat keskeiseen asemaan. Mikrohistoriallisen tutkimuksen suurimpana haasteena onkin yleensä se, miten vähästä saadaan irti mahdollisimman paljon ja kuinka yksittäistapauksista voidaan avata laajempia tulkintoja tutkittavaan aikakauteen sekä kulttuuriin.

Makkosen teos jakaantuu kahteen osaan. Ensimmäisen osan muodostaa Ida Digertin päiväkirjateksti, ja sitä seuraa Makkosen tutkimus Idan elämänpöytäkirjasta. Näin ollen samoissa kansissa on sekä lähdeteos että siitä rakennettu tulkinta. Siten lukija pääsee tutustumaan alkuperäistekstiin ja vertaamaan omia tulkintojaan Makkosen analyysiin.

Vaikka Ida kutsui itseään torpan tytöksi, perheen yritteliäisyys osoitti pyrkimystä sosiaaliseen nousuun. Idan isä toimi pitkään sahankirjurina ja hänellä oli erilaisia luottamustehtäviä. Myös Idan omat kirjalliset harrastukset ilmaisevat kunnianhimoa ja halua kirjallisen itseilmaisuuden kehittämiseen. Digertin perhe joutui kuitenkin kokemaan vastoinkäymisiä, jotka samalla paljastavat agra-

riyhteisön sisäisiä hierarkioita ja ristiriitoja. Kaarle Digertin menestys herätti juoruja ja epäluuloa, kun kyläläiset kertoivat hänen rikastuneen sahan kirjurina. Pojan kouluttaminen maisteriksi herätti sekin hämmästyä, miten kirjurilla oli varaa kouluttaa poikansa. Kun pitkälle koulutettu poika sitten kuolee, onni näytti kääntyneen Digertin perheessä. Lisäksi Kaarle Digert joutui käräjille testamenttikiistan ja häntä vastaan nostettujen epärehellisyysyytösten vuoksi. Sääty-yhteiskunta oli murtumassa, mutta kyläyhteisö oli vaikea nousta vastustamaan autoritaarista ja äkkipikaista nimismiestä Isak Edvard Sjömania, jota kutsuttiin myös Marttilan keisariksi.

*

Tarinan toiseksi päähenkilöksi nouseekin paikkakunnan nimismies. Värikkästä vallesmannista on säilynyt monenlaisia tarinoita: kun Eugen Schauman ampui Bobrikovin, nimismiehen kerrotaan järjestäneen ilotulituksen tapauksen kunniaksi. Nimismies Sjöman oli innokas perustuslaillisuuden kannattaja ja venäläistämistöimenpiteiden vastustaja. Kun Venäjän ja Japanin välinen sota kääntyi venäläisille tappiolliseksi, nimismies järjesti kotonaan suuret juhlat, joissa kohoteltiin maljoja ja hurrattiin japanilaisille. Lisäksi omavaltainen vallesmanni vainosi niitä kyläläisiä, jotka edustivat toisenlaista poliittista suuntausta tai jotka eivät tunnustaneet hänen auktoriteettiaan. Näin ollen ei ole yllätys, että toimielias Kaarle Digertkin joutui nimismiehen syytösten kohteeksi.

T I E T E E S S Ä
T A P A H T U U
70

Nimismiehen omavaltaiset tempaukset saavat Makkosen teoksessa runsaasti huomiota, koska Idan päiväkirja ei kanna analyysia kovin pitkälle. Niinpä Makkonen on höystänyt tarinaa suullisella kansanperinteellä, oikeuspyöytäkirjoista löytyneillä tapauksilla ja muulla arkistoaineistolla.

Varsinaissuomalaisen kyläyhteisön elämä valottuu monelta kantilta, mutta yllättävän usein Makkonen tyytyy referoimaan lähteitään rakentamatta niistä laajempaa tulkintaa. Koska Makkosen analyysi jää hieman ohueksi, tulee vaikutelma, ettei hän tunne suomalaista agraarikulttuuria kovin hyvin tai hänellä ei ole välineitä analysoida agraariyhteisön toimintatapoja. Makkonen ei osoita, mikä erilaisia tarina-aineiksia yhdistää ja miksi on ollut tarpeen ottaa ne mukaan tutkimukseen. Siksi johtopäätösten ja tulkintojen rakentaminen jää paljolti lukijan mielikuvituksen varaan.

*

Idan päiväkirja olisi kuitenkin mahdollistanut monipuolisemman tulkinnan. Idan tekstistä löytyy muutamia kerronnallisia tihentymiä ja tilanteita, jotka Ida kuvaa poikkeuksellisen yksityiskohtaisesti ja tarkasti. Kerronnalliset tihentymät ovat avaimia Idan ajattelutapoihin sekä mielenmaisemaan, koska hän itse nostaa tietyt tilanteet huomion kohteeksi.

Kaarle Digertia vastaan suunnatut syytökset ja niitä seuranneet käräjöinnit saavat huomattavan paljon tilaa Idan päiväkirjassa. Myös veljen kuolema ja perheen viimeinen yö sairausvuoteen äärellä on kuvattu hyvin yksityiskohtaisesti. Päiväkirjan perusteella Ida vaikuttaa vakavamieliseltä nuorelta naiselta, mutta löytyypä päiväkirjan sivuilta todistus toisenkinlaisesta Idasta: Ida poikkeaa lukukinkereiden jälkeen nurkkatansseihin. Tilanteessa on kielletyn hedelmän

makua, vaikka Ida ei itse tanssinutkaan vaan tyytyi katselemaan muiden pyörähtelyä.

Ida ei paljon kerro tunteistaan, joten päiväkirja ei toimi tunnekuohujen varaventiilinä vaan pikemminkin arkielämän kirjaamisena. Suorien tunneilmaisujen sijasta säätilojen kuvaukset ja päiväkirjassa siteeratut kansanlaulut ja runot antavat viitteitä Idan mielialoista.

Tunneilmaisun niukkuus on yksi kulttuuriin sisäänrakennettu normi, jolla on pyritty hillitsemään ja kontrolloimaan tunneilmaisun tapoja. Tunneköyhyys on usein liitetty agraariseen traditioon, mutta agraarikulttuurissa asioita voitiin ilmaista myös symbolisesti ja rituaalisen toiminnan kautta. Näin ollen tunteista ei välttämättä puhuttu suoraan vaan sanojen sijasta tunteita voitiin ilmaista eleillä ja muilla keinoin, minkä vuoksi nykylukijan on vaikea tavoittaa tunneilmaisun sävyjä.

*

Kokonaisuutena Makkosen tutkimus on kiinnostava kurkistus nuoren ompelijattaren elämänpiiriin. Raittius ja kansanvalistus olivat jo vahvasti läsnä varsinaissuomalaisen kyläyhteisön elämässä 1890-luvulla, mutta Idan kohdalla evankelinen liike osoittautui houkuttelevimmaksi vaihtoehdoksi.

Makkosen mukaan Ida kuului maan hiljaisiin, mutta Ida teki radikaalin ratkaisun vuonna 1926 eroamalla kirkosta, koska evankeliset eivät voineet hyväksyä nuorkirkollisen liikkeen uudistusohjelmaa. Torpan tyttö pystyi myös yllettämään.

Kirjoittaja toimii kulttuurihistorian professorina Turun yliopistossa.